

JAVASLAT

**„a Koporc-hegy növényzeti öröksége”
Rugonfalvi Helyi Értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Kovács J. Attila

Rugonfalva, 2017. augusztus 3.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Kovács J. Attila

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Kovács J. Attila

Levelezési cím: 537323 Rugonfalva 178, Hargita megye, Románia

Telefonszám: 00407577893; 00364479573

E-mail cím: kja.attila@gmail.com

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: A Koporc-hegy növényzeti öröksége

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☒ <u>természeti környezet</u>	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési   tájegységi   megyei   külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Rugonfalva központjától dél-keletre a Fehér-Nyikó fölé emelkedő Koporc (Kopac)-hegy (715 m), amolyan földrajzi igazodási pont is, mely a Rez vonulat folytatásában a Magasdombvidék (Udvarhelyi-dombvidék) szerves része. A Nyikó árterületétől (402 m) északnyugatra fekvő települési területek viszont már a Küküllői-dombvidékhez tartoznak. A hegyet és környékét geológiailag főleg harmadkori (miocén-pliocén) üledékek (agyagomárga, homok, homokkő, konglomerátok) alkotják. Növényföldrajzi és vegetációtörténeti szempontból itt jellemző a hegyvidéki (mezoterm-mikroterm) fajok lehúzódása, valamint a melegkedvelő (xeroterm) ún. mezőségi, szubkontinentális jellegű fajok elterjedése. A Koporc-hegy térségének fontosabb *dűlői*: Lapias (Alsó Lapias, Felső Lapias), Albükk, Koporc (Kopac), Kopac-alja, Faluerdeje, Bene mezeje, Csöpögő, Déllő, Csere, Kerek-erdő, Kerek cserefa, Szentegyház-árka, Szorosrét, Jankó-erdő, Cserebérc oldala, Csender, Árvák telke, Homlok, Urokfarka, Csányikert, Haricskás kert, Nagykert, Sebesi-tag, Benkőkert stb. A

hegyből lefutó és a Nyikóba baloldaltól ömlő árkok keletről nyugat felé haladva (Lapias-árka, Faluközöse-árok, Szentegyház-árka, Vetési-árkas) részben taglalják a területet.

A fás vegetáció egységei a bükkös öv jellegzetességeit mutatják. Kiterjedt erdei növényközösségek főleg a Koporc-tető nyugati nyúlványain maradtak fenn (Lapias, Albükk, Koporc, Szorosrét, Csere), ahol elsődlegesen a szubmontán bükkösök (*Carpino-Fagetum*) az uralkodók, melyeket kiegészítenek a dombvidéki gyertyános-kocsánytalan tölgyesek (*Quercus-Carpinetum* s.l.) (Csere-erdő, Cserebérc, Kicsi erdő) és a ritka, csak szórványosan megjelenő kárpáti bükkösök (*Symphyto-Fagetum*) (Szorosrét). Ezen erdők lombkorona-szintjében domináns-szubdomináns fajok a bükk (*Fagus sylvatica*), a gyertyán (*Carpinus betulus*), a kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*), melyeket lokálisan változatos kísérőfajok egészítenek ki: a magaskőrös (*Fraxinus excelsior*), kislevelű hárs (*Tilia cordata*), kocsányos-tölgy (*Quercus robur*), mezei juhar (*Acer campestre*), hegyi juhar (*A. pseudoplatanus*), madárcseresznye (*Prunus avium*) stb. Az erdei élőhelyek cserjeszintjében gyakoriak: a fagyal (*Ligustrum vulgare*), a vadkörte (*Pyrus pyraeaster*), a húsos som (*Cornus mas*), a veresgyűrű-som (*C. sanguinea*), a galagonya (*Crataegus monogyna*), az ükörke-lonc (*Lonicera xylosteum*), a farkasboroszlán (*Daphne mezereum*), a mogyorós hólyagfa (*Staphylea pinnata*), de előfordul még az ostorménfa (*Viburnum lantana*) és a barkóca berkenye (*Sorbus torminalis*) is. Az erdők lágyszárú fajai közül jellemző a mezofil fajok gyakorisága: szagos müge (*Galium odoratum*), bükkzsás (*Carex pilosa*), olocsány csillaghúr (*Stellaria holostea*), berki szellőrózsa (*Anemone nemorosa*), pirosuló hunyor (*Helleborus purpurascens*), hagymás fogasír (*Dentaria bulbifera*), egyvirágú gyöngyperje (*Melica uniflora*), medvehagyma (*Allium ursinum*), kányaharangvirág (*Campanula rapunculoides*), tavaszi lednek (*Lathyrus vernus*), májvirág (*Hepatica nobilis*), gyöngyvirág (*Convallaria majalis*), völgycsillag (*Astrantia major*), Waldstein pimpó (*Walsteinia geoides*), galambvirág (*Isopyrum thalictroides*) stb. Mindezeket a hűvös, völgyalji állományokban értékes és védett fajok egészítenek ki, mint pl. a kárpáti sisakvirág (*Aconitum moldavicum*), az ikrás fogasír (*Cardamine glanduligera*), a békabogyó (*Actaea spicata*), a kétlevelű sarkvirág (*Platanthera bifolia*), a kakasmandikó (*Erythronium dens-canis*), a hóvirág (*Galanthus nivalis*), a Teleki-virág (*Telekia speciosa*), a szívlevelű nadálytő (*Symphytum cordatum*). A Nyikó-mentén (főleg ahol nem szabályozták) elterjedtek a bokorfüzesek (*Salicetum purpureae* s.l.) néhol az értékes kosárcső fűzettel (*Salix viminalis*) és hegyi szamárkényérral (*Echinops exaltatus*); nedves és láposodó helyeken (Szorosrét) pedig a rekettyefüzesek (*Salicetum cinereae* s.l.) maradványai [Kovács 1973, 1975]. Az erdei élőhelyek közül külön említést érdemel a Lapias-erdő, ahonnan a szarvasgombák (*Tuberales*) országosan is fontos állományait írták le.

A lágyszárú vegetáció szerkezete csak részben követi a bükkös öv sajátosságait, felépítésében nagyfokú mozaikosság jellemző. Így a természetes és természetközeli lágyszárú növényzet meghatározó egységeit a mezofil kaszálórétek és legelők mellett, különösen a félszáraz gyepek és xerotherm szegélyek tarkítják (Árvák telke, Homlok, Lapias, Urokfarka, Csender, Cserebérc). Jellegzetesek és meghatározóak a rétek és legelők növénytársulásait alkotó uralkodó fajok, mint pl. a franciaperje (*Arrhenatherum elatius*), a tollas szálkaperje (*Brachypodium pinnatum*), a sudár rozsnok (*Bromus erectus*), a fenyérfű (*Bothriochloa ischaemum*), a fogtekerics (*Danthonia alpina*), a pusztai csenkesz (*Festuca rupicola*), a cérnatippan (*Agrostis capillaris*), a szélkeslevelű gypjúsás (*Eriophorum latifolium*), a törpe sás (*Carex humilis*) és mások. A gyepevegetáció felépítésében elterjedtek a mezo-xerofil és a xerotherm növényfajok is, mint pl. a dárdahere (*Dorycnium herbaceum*), a takarmánybaltacim (*Onobrychis viciifolia*), a sárga len (*Linum flavum*), a borzas len (*L. hirsutum*), a nagy pacsirtafű (*Polygala major*), a hangyabogánecs (*Jurinea mollis*), a kardos peremizs (*Inula ensifolia*), a szarvas kocsord (*Peucedanum cervaria*), a magyar aszat (*Cirsium pannonicum*), a Szent-László tárnics (*Gentiana cruciata*), a szeplős szegfű (*Dianthus armeria*), a szártalan

bábakalács (*Carlina acaulis*) és mások. A Szorosrét-völgyfőjében, árnyékos-üde erdőszegélyek és tisztások mentén értékes fajok populációi maradtak fenn mint pl. a foltos újjaskosbor (*Dactylorhiza maculata*), a telekivirág (*Telekia speciosa*) és a zergeboglár (*Trollius europaeus*). Ugyanakkor a Cserebérc délnyugati oldalában a szubkontinentális xerotherm flóra olyan értékes elemei díszlenek, mint pl. a kónya zsálya (*Salvia nutans*), a gumós macskahere (*Phlomis tuberosa*), a montpellier csüdfű (*Astragalus monspessulanus*), a sugaras fevirág (*Cephalaria radiata*), a keskenylevelű gyöngyike (*Muscari tenuiflorum*), a keleti kocsord (*Peucedanum tauricum*), az erdei szellőrózsa (*Anemone sylvestris*), a hegyi kökőrcsin (*Pulsatilla montana*), a csillagőszirózsa (*Aster amellus*), a tarka és a sömörös kosbor (*Orchis tridentata*, *O. ustulata*) stb. [Kovács 2009, 2013; Kovács & Pálfalvi 2012-2014].

Gombavilága. A Koporc-hegy erdei (bükkösök és gyertyános-tölgyesek) igen gazdag mikoflórát őriztek meg. Idős fákkal kevert, lombhullató erdőtársulások humuszban gazdag, mésztartalmú és morzsalékos talaján, évszázados mikorrhizás kapcsolatok rögzültek. A kalapos gombák és a földalatti gombák (Basidiomycetes, Ascomycetes, Fungi hypogei) csoportjával számos tanulmány foglalkozott (Pázmány, Pap 1979; Pap, Pázmány, Misky 1983, 1987), olyannyira, hogy Rugonfalva és a Koporc-hegy térsége a modern erdélyi szarvasgomba és földalatti gombák kutatásának „locus classicus”-nak tekinthető. A gyakrabban előforduló ehető nagygombák közül megemlíjtük a következő fajokat: piruló galóca (*Amanita rubescens*), kétspórás csiperke (*Agaricus bisporus*), mezei csiperke (*A. campestris*), izletes csiperke (*A. bitorquis*), erdőszéli csiperke (*A. arvensis*), nagy özlábgomba (*Macrolepiota procera*), lila pereszke (*Lepista nuda*), lilatővű pereszke (*L. saeva*), szürke tölcsérgomba (*L. nebularis*), illatos preszke (*L. irina*), csoportos pereszke (*Lyophyllum decastes*), májusi pereszke (*Calocybe gambosa*), tejpereszke (*Leucopaxillus lepistoides*), [védett] túségomba (*Polyporus umbellatus*) [védett], gyűrűs tuskógomba (*Armillaria mellea*), mezei szegfűgomba (*Marasmius oreades*), tövisalja (*Entoloma clypeatum*), varaszöld galambgomba (*Russula virescens*), kékhátú galambgomba (*R. cyanoxantha*), dióizű galambgomba (*R. heterophylla*), arany galambgomba (*R. aurea*) [védett], fehértejű keserűgomba (*Lactarius piperatus*), kenyérgomba (*L. volemus*), késői laskagomba (*Pleurotes ostreatus*), izletes vargánya (*Boletus edulis*), érdes tinóru (*Boletus rufus/Leccinium carpini*), királytinóru (*Boletus regius*), pecsétviaszgomba (*Ganoderma lucidum*) [gyógygomba], lepketapló gomba (*Trametes versicolor*) [gyógygomba], sárga gévagomba (*Laetiporus sulphureus*), sárga róka gomba (*Cantharellus cibarius*), sárga gerebgomba (*Hydnum repandum*), sötét trombitagomba (*Craterellus cornucopioides*), petrezselyemgomba (*Hericium coralloides*), rózsás koralgomba (*Ramaria botrytis*), fodros káposzttagomba (*Sparassis crispa*), izletes kucsomagomba (*Morchella esculenta*). Mérgező gombafajok: gyilkos galóca (*Amanita phalloides*), párducgalóca (*A. pantherina*), hánytató galambgomba (*Russula emetica*), csillagspórás susulyka (*Inocybe asterospora*), mérges pókhálógomba (*Cortinarius orellanus*), sátástinóru (*Boletus satanas/Rubroboletus satanas*), farkastinóru (*Boletus calopus*). Szarvasgombák: több mint 70 faj előfordulását jelezték a Koporc-hegy térségéből. Nagyobb egyedszámmal megjelenő fajok közül kiemeljük a következőket: nyári szarvasgomba (*Tuber aestivum*), fehér szarvasgomba (*Choiromyces meandriformis*), téli szarvasgomba (*Tuber brumale*), változékony álszarvasgomba (*Elaphomyces muricatus*). További érdekes fajok: vörös szarvasgomba (*Melanogaster variegatus*), változékony álszarvasgomba (*Elaphomyces muricates*), nagyspórás szarvasgomba (*Tuber macrosporium*), repedésszerű álpöfeteg (*Hymenogaster vulgaris*), üreges szarvasgomba (*Tuber excavatum*), szemölcsös álpöfeteg (*Hymenogaster griseus*) [ritka], bimbospöfeteg (*Lycoperdon perlatum*), óriáspöfeteg (*Langermania gigantea*) stb. A sajátos növény- és gombavilág megőrzése érdekében, a terület a nyolcvanas években helyi és országos védelemre is volt javasolva.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A Rugonfalva határában lévő Koporc (Kopac)-hegy és környékén, a kelet-erdélyi dombvidéki növényvilág alapjain, a hegyvidéki (Keleti-Kárpátok) mezoterm-mikroterm flóra és a mezőségi (Erdélyi-medence) szubkontinentális xeroterm flóra és vegetáció sajátos találkozása érvényesül, melynek védelme, fenntartása különös figyelmet érdemel. A növényföldrajzilag különös jelentőségű fajok alapján, mint pl. az ikrás fogasír (*Cardamine glanduligera*), a kárpáti sisakvirág (*Aconitum moldavicum*), a Teleki-virág (*Telekia speciosa*), a szívlevelű nadálytő (*Symphytum cordatum*), a zergeboglár (*Trollius europaeus*) [montán jelleg]; a kónya zsálya (*Salvia nutans*), a gumós macskahere (*Phlomis tuberosa*), a keleti kocsord (*Peucedanum tauricum*), a montpellier-i csüdfű (*Astragalus monspessulanus*) [mezőségi jelleg]; kiegészítve az értékes szarvasgomba fajok állományával [pl. nyári szarvasgomba (*Tuber aestivum*), fehér szarvasgomba (*Choiromyces meandriformis*), téli szarvasgomba (*Tuber brumale*), változékony álszarvasgomba (*Elaphomyces muricatus*)] stb. indokolt lenne a Koporc (Kopac)-hegy és környékének a települési és a tájegységi Értéktárba való felvétele. A jellegzetes montán és a mezőségi elemek ilyen mértékű találkozása az Alsó-Nyikómerntén máshol már fordul elő.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

IRODALOM:

- Csáki Á., Pál-Antal S. (2013): Pesty Frigyes helynévgyűjteménye 1864-1865. Székelyföld és térsége II. Országos Széchényi Könyvtár – Székely Nemzeti Múzeum, Budapest – Sepsiszentgyörgy.
- Gönczi L. (1901): Udvarhely vármegye növényvilága [Flora] rövid vázlatban. pp. 19-23. In: Jakab E., Szádeczky L. (1901): Udvarhely vármegye története. Pallas Akademia, Csíkszereda, reprint kiadás, [1994].
- Hollós L. (1911): Magyarország földalatti gombái. Budapest.
- Jakab Zs.-né Mészáros Rozália (2004): Rugonfalva az idő múlásában. (Szerk. P. Buzogány Á.). Udvarhelyszék Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely.
- Kovács J. A. (1973): Contribuții fitocenologice din Masivul Rez (Jud. Harghita) I. Asociații forestiere. Studii și Cercet Biol. Veget., 25 (1) 34-42.
- Kovács J. A. (1974): Fitocönológiai adalékok a Rezből (Hargita megye) II. Xerofil jellegű növénytársulások. Contribuții fitocenologice din Masivul Rez (Harghita) I. Asociații ierboase xerofile. A székelykeresztúri múzeum évkönyve; Anuarul jubiliar al Muzeului din Cristuru-Secuiască [1971] 1974, pp. 33-41.
- Kovács J. A. (1975): Contribution to the study of vascular plants from „Rez-Massif” (Harghita district). – Travaux de la Station „Stejarul”, Ecologie Terr. and Génét. (1974-1975): 155-176.
- Kovács J. A. (2004): Syntaxonomical checklist of the plant communities of Szeklerland (Eastern Transylvania). – Kanitzia 11: 97-126.
- Kovács J. A. (2009): Xerothermic plant communities in the eastern part of the Transylvanian Basin (Szeklerland, Romania). – Kanitzia (2008-2009), Szombathely, 16: 147-212.
- Kovács J. A. (2013): Vegetation of Eastern Transylvania. Vegetation ecology and coenological relations in Eastern Transylvania (Case studies). LAP-LAMBERT Academic Publishing. Saarbrücken, 174 p.

- Kovács J. A., Pálfalvi P. (2012, 2013, 2014): Adatok Székelyföld edényes flórájának és növényföldrajzának ismeretéhez 1-3. – *Kanitzia* (2012) 19: 115-178; *Kanitzia* (2013) 20: 119-182; *Kanitzia* (2014) 21: 147-217;
- Kozma F. (1879): *A Székelyföld közgazdasági és közművelődési állapota*. Bp. Franklin; Reprint 2008, Csíkszereda.
- Molnár I. (2009): Adalék a Nyikó mente népi mezőgazdaságának ismeretéhez. *Acta Siculica*, pp. 585-593.
- Pap G., Pázmány D., Misky M. (1983): Neue Angaben über unterirdische Pilze Rumäniens. *Not. Bot. Hort. Agrobot. Cluj-Napoca* 13: 29-38.
- Pap G., Pázmány D., Misky M. (1987): Neue Angaben über unterirdische Pilze Rumäniens (II.). *Not. Bot. Hort. Agrobot. Cluj-Napoca* 17: 123-130.
- Pázmány D., Pap G. (1979): Angaben über unterirdische Pilze Rumäniens. *Not. Bot. Hort. Agrobot. Cluj* 10: 77-80.
- Soó R. (1940): *A Székelyföld flórájának előmunkálatai. Prodromus Florae Terrae Siculorum (Transsilvaniae Orientalis)*. [Magyar Flóraművek III.]. *Inst. Syst.-Geobot. Mus. Bot. Univ. Kolozsvár, Kolozsvár*. pp. 1-146.
- Soó R. (1943): *A Székelyföld flórája. Flora Terrae Siculorum (Transsilvaniae Orientalis)*. [Magyar Flóraművek VI. Supplementum I.]. *Inst. Syst.-Geobot. Mus. Bot. Univ. Kolozsvár, Kolozsvár*. pp. 1-62.

Koporc (Kopac) hegy